

A magyar nóta, a népdal ellenben ugyanolyan idős, mint maga a magyar nemzet! Sőt! Aligha volna túlzás, ha azt állítanók, ha idősebb a *nemzetnél* a dal, amely őseink ajkán az Ural tövében, sőt Lebédiában az ősmagyarok ajkán kivirágzott. Hogyne! Hiszen a magyar, mint nemzet, csupán 896-ban, tehát Pusztaszer után jegyezte belé a nevét a históriába; de hazátkereső vándorlásaiban, harcaiban, turáni megpróbáltatásai között is dalolt a magyar az Ósházában, mielőtt a számára nagyobb erejű bessenyők kikényszerítették Álmos népét az ázsiai letelepedésükből. Ebben a régi, hajszás életben, vesztett csaták, véres diadalmok, gyász-torok és víg áldomások stb. közepette, csak dal fakadt a csimpolyások, guzlások, lantos népköltők, regős hegedősök lelkében. Aztán ellefelejtődtek e jobbára harci énekek, siratók, duhajkedvű »csüdüngölők«, kufferczesek = »tánc-szók«, vitézi dicshymnuszok, amelyekre rájárt a dér, új harcok szomorúsága, vagy új öröme. Új mesepillangók rezzentek a haremező új vérvirágai fölött, amikor harcpihenő szekértáborok holdvilágos éjszakáin fölsendült a dal az őrtüzek körül... Hogy ezekből a vérzivataros idők-ből nem maradtak számunkra még daltörödékek sem, az csak természetes, ha ismerjük a magyar históriát, a pogány magyarok alulkerülését, meséikkel, regéikkel, dalaikkal, stb. A kereszténység letörölte a régi lélekvirágokat, közöttük a dalt is és más tartalommal töltötte meg a zengő, magyar szíveket. Így 1454-ből már, a megszelidült viszonyok tanulságául, maradt is magyar dalemlék ránk, utódokra, noha nem hazai, de nürnbergi följegyzés (kiadás) szerint. Ez a dal Szent Istvánról szól és ugyanaz, amelyet népünk Budán honosított meg a szentistvánnapi ünnepek alkalmából. Ettől kezdve egészen a XVII. század elejéig nincsen megőrzött magyar ének Ilosvai Selymes Péter és az utolsó lantos Tinódi elbeszélő versezetéig. Bizonyára nem telt el új meg új dal nélkül ez a két-három század, amely a nürnbergi emléktől a »Magyar gályarabok éneké«-ig (1674.) elmúlt. De az idő és a feledés pernyéje mégis behamvazta ezeket a valószínű népdalokat, amelyeket megtanulni hosszúságuk miatt sem lehetett az egész nemzetnek. Terjesztőik is elmúltak és így

velük együtt veszték el az utódok számára a közbeeső dalemlékek is.

Komolyan-vehetően senki sem állapíthatja meg, hogy hány éves a magyar népdal. Mert sem id. Ábrányi Kornél, a tizenkilencedik század legnevesebb magyar zenetörténésze, sem Káldy Gyula, aki minden magyar dalértéket (különösen a kuruc idők maradványait a XII. és XVIII. századokból) összegyűjtött, nem vállalkoztak arra, hogy a Thököly Imre és Rákóczi Ferenc-kora előtti időkbeli hallgató magyar nóták — vagyis a tulajdonképeni népdalok — elemeire rámutassanak. Az ilyesmire csak felelőtlen dilettantizmus kapható. Aki azonban a folklóre zenei, énekbeli magyar adalékait úgy gyűjti, hogy komoly szavatosságot is vállalhasson évszámaiért, valamint a nevekért, dalmekért, stb., amelyre hivatkozik, annak a magyar népdallal kapcsolatban a XVII. század előtt nem lehet komoly mondani- valója. A »Magyar gályarabok éneke« is csupáncsak oly zsoltáros bänkódás, melyet a nép, a pozsonyi vértörvényszék által a gályákra küldött evangélikus papjai után kesergésében vetített ki a lelkületéből. Használó »népdal« a Rákóczi Sámuelről szóló szomorú ének. Azután a »Kuruc tábori dal« és a bújdosók szomorú nótái: »Most jöttem Erdélyből«, »Gondviselő édesatyám«, stb. Ez utóbbi Szerdahelyi József zeneszerzői leleményessége, Szigligeti Ede »Szökött katonájá«-ban — természetesen átstilizálva — megmentette a feledéstől. Mert igen sok szabadságharcbeli dallam és szöveg enyészett el a Rákóczi-kor lelkes énekei közül, ama szigorú tilalom következtében, amely politikai barbarizmusában még a tárogatókat is összetörte, amelyen pl. a híres »Balogh Ádám« nótáját fújták a holdas tábori éjszakákon. (Utóbb bordal lett ebből a »lázító« és tartalmas nótából.) És igen sok eféle üldözött dalból más célt szolgáló népdal formálódott.

Bújdosott a nóta is sokszor és sok ideig, mint maga a java magyar nép, amelynek a lelkéből kivirágzottak ezek a dalok. Így az 1707-ben keletkezett »Székely kuruc dalának« az átalakulása, bizonyára a legmaradandóbb nyomokat hagyta a magyar történelemben. Első formájában ez volt a szövege: